

<https://>

УДК 021.1:028-053.2]-048.67

Алла Рубан,

молодший науковий співробітник,

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського

вул. М. Берлінського, 9, Київ, 04060, Україна

e-mail: metodist22@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4328-2928>

МЕТОДИ ПІДТРИМКИ Й РОЗВИТКУ ЧИТАННЯ: ДОСВІД БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

У статті на основі публікацій останніх років відображено різноманіття сучасних методів просування книжки й читання, що їх впроваджують у свою діяльність бібліотекарі. Зазначено, що промоція читання – популяризація дитячого читання і якісної книжки для дітей є одним із ключових чинників розвитку суспільства. Найчастіше заходи і проекти, пов'язані з промоцією читання, реалізують бібліотеки, громадські організації, фонди. Головною метою підтримки читання є поширення серед громадськості, насамперед дітей і молоді, позитивної думки про нього.

Акцентовано увагу на тому, що методи й форми промоції книжки за останні кілька років істотно змінилися, адже сучасна молода людина насамперед є споживачем комп'ютерних продуктів, особистістю, орієнтованою швидше на сприйняття віртуальної, а не вербальної інформації. Вона краще сприймає інформацію, яку подають яскраво, динамічно, стисло, тому бібліотекарі ведуть активний пошук нестандартних форм, використовуючи в традиційній роботі нові ідеї.

Зосереджено увагу на словесних (розповідь, пояснення, бесіда, читання вголос, огляд, лекція, самостійна робота з книжкою), наочних (ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження) і практичних (вправи, практичні, графічні, дослідні роботи) методах, що їх застосовують у формуванні читацького інтересу школярів. Наголошено, що серед практичних методів особливе місце посідає метод проєктів. Для прикладу запропоновано перелік деяких проєктів, реалізованих у бібліотеках України впродовж останніх років. Зауважено, що в залученні дітей до читання важливою є взаємодія бібліотекаря, педагога і батьків. Надано перелік деяких читацьких об'єднань і клубів, зорієнтованих на популяризацію читання, що діють при бібліотеках.

Констатовано, що необхідною умовою ефективного популяризування читання залишається вміння бібліотекаря доступно й цікаво говорити про книжку з читачем будь-якої вікової категорії.

Ключові слова: читання, бібліотеки, промоція читання, читацький інтерес, методи підтримки читання, читання вголос, проєктна діяльність, взаємодія, сімейне читання.

Постановка проблеми. Зниження інтересу до читання (особливо традиційного, книжкового) є загальносвітовою тенденцією, причини якої ще не виявлено належним чином. Така ситуація багато в чому зумовлена бурхливими змінами, що відбуваються в суспільній, у тому числі професійній, свідомості, зокрема радикальним переглядом ролі й місця бібліотек у житті соціуму, потужним розвитком інформаційних технологій і формуванням нових бізнес-моделей у сфері виробництва і розповсюдження книжок.

Промоція читання – популяризація якісної книги для дітей та дитячого читання, один із ключових чинників розвитку суспільства. Найчастіше заходи й проєкти, пов’язані з промоцією читання, реалізують бібліотеки, громадські організації, фонди. Країни, занепокоєні тенденцією до зниження рівня дитячого читання, розробляють спеціальні національні програми. Так, в Україні у 2016 р. Кабінет Міністрів України видав розпорядження «Про схвалення Концепції державної політики щодо розвитку національної видавничої справи та популяризації читання на період до 2020 року». Одна із цілей плану заходів з реалізації Стратегії людського розвитку на 2021–2023 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2021 р. № 1617-р, – підтримка видавничої справи та програм популяризації читання через систему соціального партнерства та спільних програм і проєктів. У 2021 р. Міністерство культури та інформаційної політики України ініціювало громадське обговорення проєкту Стратегії розвитку читання на 2021–2025 роки «Читання як життєва стратегія» [17].

У нашій країні здійснюються різноманітні заходи з популяризації книжки та читання, які систематично організують видавництва, бібліотеки різних типів і видів, громадські організації, інституції, асоціації видавців і книго-розповсюджувачів.

У 2009–2016 рр. відбувався міжнародний мандрівний симпозіум «Література. Діти. Час» – науково-практичний проєкт, громадська ініціатива Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва з метою зацентрування уваги літературознавців і педагогів України на важливості та серйозності дослідження літератури для дітей та юнацтва. Всеукраїнська ініціатива «Додай читання» – громадський рух, що створює середовище для активізації дитячого читання та співтворчості дітей і дорослих – від травня 2012 р. розвиває у країні мережу вільних бібліотечок «книжкові

шпаківні», які принесли дітям книжки в лікарні, кав'ярні, кінотеатри, дитячі розважальні центри. Нині «Додай читання» є партнером Міжнародного руху LFL (Маленькі Вільні Бібліотеки). У 2016 р. третій Всеукраїнський місячник шкільних бібліотек, організаторами якого є ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» спільно з Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В. О. Сухомлинського (далі – ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського), проходив під гаслом «Книга і читання – важливий чинник у вихованні духовних цінностей учнів»¹.

Наприкінці березня в усіх дитячих і шкільних бібліотеках країни традиційно проводять Всеукраїнський тиждень дитячого читання. Щодня упродовж Тижня бібліотеки влаштовують книжкові події, зустрічі з авторами видань, інтерактивні читання. У 2021 р. Український інститут книги ініціював проведення Національного тижня читання, мета якого – залучення до читання аудиторії, яка на сьогодні читає мало, книжки купує рідко або не купує/не читає взагалі.

Починаючи з 2011 р., один раз на три роки з метою залучення дітей до читання, підтримки й вдосконалення діяльності бібліотек закладів загальної середньої та позашкільної освіти, піднесення ролі бібліотекаря в суспільстві та підвищення престижу бібліотечної професії в Україні проводять всеукраїнський конкурс «Шкільна бібліотека»². Його організатор – Міністерство освіти і науки України, ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» спільно з Міністерством культури та інформаційної політики України, Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В. О. Сухомлинського Національної академії педагогічних наук України. Номінаціями щодо популяризування читання в конкурсі в різні роки були «Компетентний читач» (2011), «Читання і діти: діапазон бібліотечних ідей і можливостей» (2017), «Бібліотека – територія читання» (2020).

У 2017 р. Державна бібліотека України для юнацтва ініціювала щорічне проведення Всеукраїнського молодіжного бібліокаранвану «Читай, юність!», який покликаний «об'єднувати міста України й бібліотеки, просувати читання, популяризувати українську літературу і письменників, підвищувати інтерес громади до бібліотек, бібліотечних послуг, ресурсів, а також популяризувати їх»³.

¹ Всеукраїнський місячник шкільних бібліотек / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. URL: <http://dnpb.gov.ua/ua/всеукраїнський-місячник-шкільних-бі/>

² «Шкільна бібліотека» : всеукраїнський конкурс. URL: <http://schoollibrary2013.blogspot.com/>

³ Читай, юність! URL: <http://4.uth.gov.ua/chytaj-yunist/>

Протягом останніх кількох років бібліотеками України здійснено низку соціологічних досліджень. Так, у Національній бібліотеці України для дітей у 2019 р. проведено соціологічне дослідження «Бібліотека і книга у формуванні професійної компетентності дитини»⁴, у 2020 р. – «Сучасна українська книжка у читанні дітей»⁵. Того ж року фахівцями Державної бібліотеки України для юнацтва організовано Всеукраїнське соціологічне опитування «Молодь і книги: чому варто читати?»⁶. У Національній бібліотеці України імені Ярослава Мудрого у 2021 р. виконано дослідження «Роль публічних бібліотек у промоції читання»⁷.

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, яка очолює мережу освітянських бібліотек МОН України та НАПН України, починаючи з 2006 р. бере участь у заходах, присвячених цій актуальній тематиці, виступаючи активним популяризатором наукових знань про книжку, читання та надаючи пропозиції стосовно поліпшення ситуації з читанням дітей. Так, у 2012 р. видано бібліографічний огляд 76 видань означеної тематики з фонду бібліотеки «Дитина і книга: погляд крізь призму часу» [5]. Якщо говорити про діяльність ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського останнього періоду, то у 2020–2022 рр. фахівцями бібліотеки підготовлено віртуальну книжкову виставку⁸ й презентацію⁹,

⁴ Бібліотека і книга у формуванні професійної компетентності дитини : підсумки Всеукр. соціол. дослідж. / Нац. б-ка України для дітей ; [уклад. О. Б. Петренко]. Київ, 2019. 23 с. URL: <https://chl.kiev.ua/mbm/Book/View/495#page/1/mode/2> up

⁵ Сучасна українська книжка в читанні дітей : результати Всеукр. соціол. дослідж. / Нац. б-ка України для дітей ; [уклад. О. О. Обіжисвіт]. Київ, 2021. 20 с. URL: <https://chl.kiev.ua/MBM/Book/View/638#page/1/mode/1> up

⁶ Паянок Н. Чому варто читати? : (за результатами всеукр. опитування «Молодь і книги: чому варто читати?»). *Бібліосвіт* : інформ. вісн. / Держ. б-ка України для юнацтва ; [редкол.: Г. Саприкін та ін.]. Київ, 2021. Вип. 1 (77). С. 67–72. URL: <https://drive.google.com/file/d/1kozCLjamQkMqubjzF9eNc2E0nkObEvrX/view>

⁷ Промоція читання: практичний внесок публічних бібліотек. URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=4839>

⁸ Дитяче читання: сучасні підходи і можливості : (до Міжнар. дня дит. кн.). URL: https://docs.google.com/presentation/de/2PACX1vSQKudB3qtEdW3aw9_8yGgE0-y91ZXrveMeNwDsn1_HJ6_dNwiXxTgcW4_RIxDP_iszq5_GVz6-Qm5_xoFWx/embed?start=true&loop=false&delayms=2000#slide=id.g71de7b47eb_0_21

⁹ Дитяче читання : до всевіт. дня читання вголос. URL: <https://docs.google.com/presentation/d/e/2PACX-1vSgAqQPh3XtaQwHkJlwoCUNZahF7EhiG5e2yw6zum100aDFWXEHQ16CjhZkFQwJBoiF-8STzcdlaxzM/pub?start=true&loop=false&delayms=3000>

до Всесвітнього дня читання вголос організовано дві Всеукраїнські мережеві бібліотечні акції. 2 квітня 2021 р. спільно з видавництвом «Ранок» секцією працівників шкільних бібліотек Української бібліотечної асоціації, ініціативною групою шкільних бібліотекарів України в онлайн-режимі проведено Всеукраїнський вебінар «Мотивація digital-покоління до читання», а 16 серпня того ж року в Республіці Казахстан в онлайн-режимі відбулася панельна сесія «Роль шкільних бібліотек у вихованні покоління, що читає», у якій взяли участь й фахівці ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Просування книжки і читання є пріоритетним напрямом діяльності будь-якої бібліотеки, адже вона має всі можливості для залучення до читання населення. Головна мета підтримки читання – поширення серед громадськості позитивної думки про нього. Програми з популяризації книжки та читання реалізують із залученням у бібліотеки всіх категорій населення, але особливу увагу в цьому процесі приділяють дітям, підліткам і молоді. Необхідною умовою ефективного популяризування читання залишається вміння бібліотекаря доступно й цікаво говорити про книжку з читачем будь-якої вікової категорії. Однак методи й форми промоції книжки за останні кілька років істотно змінилися. Сьогодні бібліотекарі ведуть активний пошук нестандартних форм, використовуючи в традиційній роботі нові ідеї. Розвиток ІКТ також позначився на свідомості читачів, тому бібліотеки, зміцнюючи й переосмислюючи своє місце в соціумі, застосовують принципово нові форми роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останніх п'яти років досвід роботи бібліотек щодо просування читання відображено в статтях Л. Куц ¹⁰, О. Ліпей ¹¹, Т. Сопової ¹² та ін., у збірці статей та матеріалах круглого столу Рівненської обласної універсальної наукової бібліотеки ¹³.

¹⁰ Куц Л. Покоління Альфа: як залучити їх до читання. *Б-ка у форматі Д°* : [електрон. журн.] / Нац. б-ка України для дітей. 2021. № 4. С. 23–26. URL: <https://chl.kiev.ua/D0/Book/View/128#page/22/mode/2 up>

¹¹ Ліпей О. Мотивація та залучення дитини до читання. *Б-ка у форматі Д°* : [електрон. журн.] / Нац. б-ка України для дітей. 2021. № 3. С. 9–13. URL: <https://chl.kiev.ua/D0/Book/View/127#page/8/mode/2 up>

¹² Сопова Т. Просування читання: від рекомендацій ІФЛА до заходів у юнацьких бібліотеках. *Бібліосвіт* : інформ. вісн. / Держ. б-ка України для юнацтва. Київ, 2021. Вип. 3 (79). С. 37–46. URL: <https://drive.google.com/file/d/1XdAIJRxR3TV6-dKiTFKB3mt0gr0U24 b5/view>

¹³ Промоція читання та реалізація кроссекторальних літературних проєктів

Огляд сучасних форм популяризування читання представлено в роботах Л. Бурцевої¹⁴, О. Костенко й О. Сидоренко¹⁵, Л. Немашкало¹⁶, Н. Харченко¹⁷, методичних порадах Одеської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М. Грушевського¹⁸ та ін.

Аналіз методів промоції читання знайшов відображення в працях І. Вовнюк¹⁹, І. Лісової²⁰, З. Жеребкіної й Т. Писаренко²¹, І. Станкевич²² та ін.

Методичні рекомендації щодо застосування в бібліотеках різних форм і методів промоції читання розроблено в Миколаївській обласній бібліотеці для юнацтва²³.

у бібліотеках області : [зб. ст.] / [Рівнен. обл. універс. наук. б-ка ; ред.-упоряд. Н. П. Волян]. Рівне : [б. в.], 2020. 47 с. URL: <http://libr.rv.ua/data/library/img/133.pdf> ; Майстерність популяризувати книгу : матеріали круглого столу, м. Рівне, 28 жовт. 2016 р. / Рівнен. обл. універс. наук. б-ка ; [упоряд. та ред. Н. П. Волян]. Рівне : [б. в.], 2017. 33 с. : іл. URL:<http://libr.rv.ua/data/library/img/33.pdf>

¹⁴ Бурцева Л. П. Інноваційні форми роботи шкільної бібліотеки по залученню учнів до читання *Пед. обрії*. 2018. № 1/2. С. 66–69.

¹⁵ Костенко О. В., Сидоренко О. М. Форми залучення дітей до читання: традиції та інновації. *Шк. бібліотекар*. 2020. № 11. С. 6–20.

¹⁶ Немашкало Л. М. Розвиток читацьких інтересів школярів засобами сучасних форм бібліотечної роботи. *Шк. б-ка*. 2018. № 11. С. 3–5.

¹⁷ Харченко Н. 5 креативних прийомів у роботі шкільної бібліотеки. *Шк. світ*. 2019. Жовт. (№ 20). С. 26–28.

¹⁸ Інноваційні форми популяризації книги та читання в бібліотеках : метод. поради / Одес. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Грушевського ; [упоряд. Ю. С. Амелюченко]. Одеса, 2022. 8 с. URL: https://biblioteka.od.ua/wp-content/uploads/2022/02/Innovatsijni_formy_populyaryzatsii_knygy_ta_chytannya_v_bibliotekah.pdf

¹⁹ Вовнюк І. Методики підтримки читання користувачів покоління Z. *Бібліосвіт* : інформ. вісн. / Держ. б-ка України для юнацтва. Київ, 2020. Вип. 4 (76). С. 45–50. URL: https://drive.google.com/file/d/1NozFhVg8GZeczaPbuKUeggzGDgm9-y_5/view

²⁰ Лісова І. В. Методичний супровід промоції читання публічних бібліотек України. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 4. С. 60–67. URL: <http://journals.urau.ua/bdi/article/view/249325>

²¹ Жеребкіна З. Г., Писаренко Т. І. Виклики сьогодення: як зацікавити читача процесом читання : (метод. аспект). *Шк. бібліотекар*. 2018. № 9. С. 3–8.

²² Станкевич І. В. Як викликати інтерес до читання у сучасних дітей: проблеми дитячого читання та шляхи їх розв'язання. *Шк. б-ка плюс*. 2017. Лют. (№ 3/4). С. 3–5.

²³ Бібліотечні методи промоції читання : метод. рек. / Миколаїв. обл. б-ка для юнацтва ; [уклад. І. В. Бринкіс]. Миколаїв, 2019. 23 с. URL: <https://www.slideshare.net/unbib/ss-214669426>

Мета статті – виявити наявні методи формування читацького інтересу особистості; на основі аналізу публікацій останніх років відобразити різноманіття ефективних сучасних методів просування книжки й читання, що їх впроваджують у свою діяльність бібліотекарі.

Виклад основного матеріалу. У формуванні читацького інтересу школярів, як зазначає О. Компаній [8, с. 68], виокремлюють словесні, наочні й практичні методи.

До *словесних методів* належать розповідь, пояснення, бесіда, читання вголос, огляд, лекція, самостійна робота з книжкою, огляди нових надходжень, зокрема за допомогою радіо, у тому числі шкільного.

Розповідь передбачає оповідну, описову форми розкриття матеріалу з метою спонукання особистості до створення в її уяві певного образу. Цей метод ще називають «малювання словом». Його широко використовують на всіх рівнях навчання, а особливо – у молодших класах. Розрізняють такі види розповіді: *художню* як образний переказ фактів, дій і вчинків певних осіб; *науково-популярну*, спрямовану на аналіз фактичного матеріалу; *описову* – послідовний виклад ознак, особливостей предметів і явищ.

Ефективним методом донесення інформації до аудиторії шляхом розповідання зворушливих, смішних або повчальних історій з реальними або вигаданими персонажами є *сторітелінг* [13] (story – історія; telling – розповідати). Він поєднує психологічні, управлінські та інші аспекти і дає змогу не лише продуктивно донести інформацію до аудиторії, а й мотивувати її на певні дії і досягнути максимально високих результатів. Тому цей метод сьогодні активно використовують у заохоченні до читання.

Пояснення – вербальний метод, за допомогою якого бібліотекар або вчитель розкриває сутність певного явища, закону, процесу. Він ґрунтується не стільки на уяві, скільки на логічному мисленні з використанням попереднього досвіду учнів. Пояснення нового матеріалу має йти від цілісного сприймання тексту через його осмислення до формулювання свого ставлення до описуваного. Важливо навчати школярів представляти візуалізовані результати власних читацьких досліджень.

Бесіда – метод, що передбачає запитання-відповіді. За призначенням розрізняють вступну бесіду, бесіду-повідомлення, бесіду-повторення, контрольну. За допомогою бесіди бібліотекар або вчитель організує обговорення прочитаних книжок.

На думку О. Компаній [8, с. 68], ефективною є *бесіда, спрямована на аналіз твору*, а універсальним у процесі пробудження читацьких інтересів є смисловий і структурний аналіз, який передбачає розчленування

тексту на частини з метою розкриття його ідейної спрямованості, теми, сенсу.

Бесіда можлива за умови, коли діти мають знання, особистий досвід, уявлення про те, що вони читатимуть. Запитання добирають так, щоб усі учні могли взяти в ній участь. За допомогою бесіди діти краще сприймають і розуміють текст. Цей метод може бути ефективнішим за умови використання таких прийомів, як постановка запитань, обговорення відповідей учнів, формулювання висновків.

Прищепити дітям любов до читання в наш час стає дедалі складніше. Одним із важливих кроків у цьому процесі є *читання вголос* як найменшим дітям, так і тим, хто вже навчився читати самостійно. Численні наукові дослідження доводять, що існує прямий зв'язок між успішністю дітей у школі та традицією родинного читання. Зокрема, згідно з даними німецьких науковців, 90% дітей, які демонструють відмінні результати у навчанні, згадують в анкетах про те, що батьки багато читали їм вголос. Традиція читання дітям вголос не лише економить гроші на репетиторів у майбутньому, а і є ритуалом родинного читання як чудовий засіб плекання в сім'ї здорового емоційного клімату, налагодження тривких родинних стосунків [6, с. 19].

Американська журналістка й письменниця, критик дитячої літератури Р. Макмагон сформулювала 10 причин доцільності читання вголос дорослим дітям: читання вголос формує словниковий запас; сприяє розумінню текстів; дає дітям зразок для наслідування; покращує вміння слухати; є способом відкрити класику; допомагає обговорювати складні проблеми; є можливістю дослідити жанрове розмаїття; може бути своєрідним порталом до інтересів власних дітей; пробуджує цікавість і бажання до навчання; позитивні враження та теплі спогади про почуті від когось, кого любиш, історії можуть прищепити любов до читання на все життя [4].

До речі, починаючи з 2010 р., у різних країнах світу відзначають Всесвітній день читання вголос (World Read Aloud Day). Це свято започаткував міжнародний освітній проєкт «LitWorld». Свято має на меті спонукати молоде покоління до читання книжки вголос разом із другом або друзями, обговорювати зміст твору, ділитися враженнями та думками стосовно прочитаного. У вересні 2019 р. створено Громадську організацію «Вся Україна читає дітям», яка має на меті привернути увагу суспільства до ідеї читання дітям українською мовою з перших днів життя, послідовно пропагувати необхідність систематичного читання вголос для забезпечення інтелектуального розвитку дітей, їхніх комунікативних здібностей; прищепити практику читання українською мовою та популяризувати україн-

ських авторів; залучити батьків до співпраці у вихованні нового покоління, відкритого до світу, через читання прищепити любов до державної мови; поширити ідею родинного читання в кожній українській сім'ї.

У грудні 2020 р. Український інститут книги за підтримки «БараБуки», радіо «Культура» та продакшн-компанії «МЕМО» запустив акцію «Почитай мені». Її головна мета – розповісти батькам про важливість спільних сімейних читань і заохотити їх читати своїм дітям вголос. У 2021 та 2022 р. Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В. О. Сухомлинського організовано Всеукраїнські мережеві бібліотечні акції «Поезія Лесі Українки – джерело невичерпної мудрості та незламної сили духу» та «Читаємо казки В. О. Сухомлинського», у яких бібліотекарі, вчителі та учні закладів загальної середньої освіти з різних областей України читали вголос улюблені вірші видатної поетеси та казки великого педагога.

Інформаційний матеріал, підготовлений О. Білик [16], містить результати українських і зарубіжних досліджень, метою яких було з'ясування змін у читацьких звичках дітей, відстеження їх динаміки, окреслення найефективніших шляхів промоції читання, серед яких спільне читання й читання вголос є пріоритетними. Мета консультації «Для чого читати вголос?» [6], підготовленої фахівцями Національної бібліотеки України для дітей, – продемонструвати в умовах занепаду інтересу до читання в усьому світі, і зокрема в Україні, необхідність читати вголос, з'ясувати, коли і як можна прищепити дітям бажання читати таким способом і для чого це взагалі потрібно. Всеукраїнська акція «365 казок на ніч» [18], яку проводять за ініціативи Українського інституту книги, медіасервісу MEGOGO та агенції Big Bangers, має на меті заохочувати батьків читати дітям вголос, виховувати любов до літератури, проводити час разом та слухати аудіоказки.

Основним різновидом словесного методу є метод *роботи з книжкою*, який полягає в організації самостійної роботи учнів із друкованим текстом (позатекстовими компонентами – запитаннями, завданнями, схемами, ілюстративним матеріалом; апаратом орієнтування), що дає їм змогу глибоко осмислити пропонований матеріал, закріпити його, виявити самостійність [7, с. 3]. Один із видів самостійної роботи з книжкою – заучування текстів, наприклад віршів, невеликих прозових творів. Для успішної роботи з книжкою учнів слід навчити різних форм занотовування опрацьованого матеріалу, таких, як читацький щоденник, план, конспект, тези, виписування цитат, графічні записи тощо.

Наочні методи. Особливість цих методів полягає у використанні зображень об'єктів і явищ, конкретних образів, які безпосередньо сприй-

мають діти. До таких методів належать ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження [8, с. 69].

Ілюстрування – використання наочності (плакатів, карт, обкладинок і форзаців книжок, рисунків (малюнків) на дошці, картин, ілюстрацій, портретів письменників, фотографій та ін.) з метою оптимізації засвоєння знань. Застосування ілюстративного матеріалу сприяє кращому сприйняттю нового, формуванню конкретних уявлень, точних понять, збагаченню й конкретизації чуттєвого досвіду учнів, розвиває їхню спостережливість, усне мовлення, є засобом розвитку образного мислення [15, с. 9]. Цікавим є досвід бібліотек у реалізації проєктів із популяризації читання з активним використанням різноманітних технік фотографування та сучасних практик фотомистецтва, які розширюють можливості використання в бібліотечній діяльності засобів візуалізації [20]. Одним із креативних видів роботи є фотоколаж на літературну тему.

У читачкій діяльності метод *демонстрування* передбачає оформлення інформаційних стендів, показ складових друкованих видань, способів відшукування інформації в довідково-пошуковому апараті бібліотеки тощо. Поінформувати про художній твір можна за допомогою спеціального буклета, брошури або постера. Їх може підготувати вчитель/бібліотекар, щоб зацікавити учнів, або ж можна попросити їх створити власні брошури або постери.

Відеометод передбачає застосування мультимедіа, мультфільмів, фільмів за мотивами певних творів, інтернету для формування нових знань, їх контролю, закріплення, узагальнення, систематизації.

Ефективною інтерактивною технологією, яка покликана просувати книжку, сприяти доведенню її змісту до читача, залишити слід у його свідомості, є буктрейлер – короткий відеоролик або кліп (слайд-шоу) за мотивами книжки. Він також є медіаресурсом, що має привабити читача до бібліотеки. Аналіз видавничого й бібліотечного буктрейлера, основні завдання освітнього буктрейлера, методика його виконання представлено в публікації М. Варданян «Буктрейлер як засіб підвищення читачккої активності майбутніх учителів початкової школи у навчанні дитячої літератури» [3].

Умовою успішної діяльності сучасної бібліотеки в популяризації читання є використання нових технологій, серед яких сервіси Веб 2.0, що можуть стати інструментом, здатним розвинути у школярів мотивацію

до читання (створення інтерактивних вправ, публікацій, презентацій, колажів, галерей, слайд-шоу тощо²⁴).

Самостійне спостереження є безпосереднім сприйманням явищ дійсності. В організації процесу розвитку читацьких інтересів самостійність визначається як добровільне, індивідуальне читання учнів без безпосередньої допомоги вчителя/бібліотекаря. Складовими змісту методу самостійної пізнавальної діяльності учнів, на думку О. Компаній, є пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький методи та метод проблемного вивчення матеріалу. Серед цих методів авторка виокремлює репродуктивний, частково-пошуковий та проблемний [8, с. 70]. Як зазначає Т. Пономаренко, серед важливих завдань початкової школи є навчання учнів аналізувати поведінку й почуття героїв, порівнювати зображену у творі моральну ситуацію з аналогічними життєвими подіями. Завдяки цьому відбувається моральне зростання дитини – від актуалізації морального досвіду (поданого безпосередньо у творі) до моральної діяльності [14, с. 247]. Отже, зазначені вище методи забезпечують розвиток самостійності школярів.

Для перевірки рівня сформованості читацьких інтересів застосовують метод *контролю*. Серед видів цього методу можна виокремити методи усного контролю та тестову перевірку знань [8, с. 70]. До *методів усного контролю* належать фронтальне та індивідуальне опитування. Під час фронтального опитування для учнів усього класу пропонують серію логічно пов'язаних між собою запитань. У процесі індивідуального опитування учень має змогу самостійно висловлювати свої думки, коригувати їх і доповнювати.

Практичні методи передбачають різні види діяльності учнів і вчителя/бібліотекаря, але потребують великої самостійності перших. До них належать вправи, а також практичні, графічні, дослідні роботи.

Вправи – багаторазове повторення певних дій або видів діяльності з метою їх засвоєння, що спирається на розуміння і супроводжується свідомим контролем і коригуванням.

О. Компаній, проаналізувавши різні підходи до методичних положень розвитку читацьких інтересів, дійшла висновку, що найдоцільнішими вправами є мотиваційно-орієнтовні (спрямовані на створення ситуації й мотиву спілкування, первинного уявлення про книжки, періодичні

²⁴ Євтушенко І. В. Використання сервісів ВЕБ 2.0 у просуванні та популяризації читання. URL: <https://docs.google.com/document/d/1FTOzRoQPn4MENnZaxrPPRmUZmcU14Xrw3tjzpkJbRV4/edit>

видання, орієнтування в змісті, темі уроку та ін.); комунікативно-репродуктивні (націлені на усвідомлення жанру, розуміння слів і виразів; відтворення прослуханого за зразком або виразне читання тощо); змістовно-інформаційні (орієнтовані на осмислення тексту); тренувально-творчі (передбачають роботу учнів як з текстом, так і з інформаційними засобами); закріплювальні (орієнтовані на закріплення засвоєного матеріалу) та контрольні (пов'язані з перевіркою вмінь, що свідчать про сформованість читацьких інтересів) [8, с. 69].

Практичні роботи мають важливе навчально-пізнавальне значення, сприяють формуванню, вмінь і навичок, необхідних для майбутнього життя та самоосвіти. Виконання таких робіт допомагає конкретизації знань, розвиває вміння спостерігати й пояснювати явища, що вивчаються.

Графічні роботи – роботи, у яких зорове сприймання поєднано з моторною діяльністю школярів. Такими є розроблення схем, замальовки з натури або змальовування, малювання на теми прочитаних творів, складання таблиць, графіків, діаграм.

Дослідні роботи – пошукові завдання і проекти, що передбачають індивідуалізацію навчання, розширення обсягу знань учнів.

Серед практичних методів навчання особливе місце посідає метод проектів – метод пошуку, освітня технологія особистісно орієнтованого навчання, суть якого полягає в тому, що учні набувають знань і умінь у процесі планування та виконання практичних завдань – проектів через реалізацію самостійної дослідницької, пошукової діяльності, що дає змогу тісно поєднувати теорію з практикою. Проекти класифікуються за напрямками діяльності (дослідницькі, інформаційні, прикладні); кількістю учасників (індивідуальні, парні, групові); тривалістю (короткочасні, середньотривалі, довготривалі); формами проведення (екскурсії, експедиції, дебати, круглі столи, семінари, конференції, фестивали, тренінги, аудіо-та відеопроєкти) [19, с. 231].

Ознаки проектної діяльності, типологію навчальних проектів, основні вимоги до використання методу проектів, методику їх здійснення в роботі шкільної бібліотеки докладно описано в статті Л. В. Нгуен [11]. Алгоритм й «підводні камені» підготовки й проведення мережевих акцій розглядаються під час онлайн-семінарів та майстер-класів²⁵.

Бібліотеки України беруть активну участь у проектній діяльності. Так, у 2015 р. Державною бібліотекою України для юнацтва ініційовано

²⁵ Мережева акція як сучасна форма роботи з користувачами бібліотеки. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=sgK72tAtvrs>

Всеукраїнську молодіжну акцію «Українська молодь читає». У 2018 р. за ініціативою Національної бібліотеки України для дітей та за сприяння Міністерства культури України, Української асоціації працівників бібліотек для дітей, Національної секції Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги (IBBY) спеціалізовані бібліотеки України для дітей уперше провели Всеукраїнський конкурс проєктів «Лідер читання». IBBY один раз на два роки відзначає спеціальною премією «IBBY–Asahi Reading» кращі проєкти, що реалізуються у світі на підтримку дитячого читання. У 2020 р. Національна секція IBBY України висунула на премію обласну бібліотечну акцію «Мрій! Читай! Досягай!», яку з ініціативи Херсонської обласної бібліотеки для дітей ім. Дніпрові Чайки реалізують у дитячих і публічних бібліотеках області. Програма увійшла в список 25 номінантів премії «IBBY–Asahi Reading» 2020 р., оголошений на початку травня того ж року на вебсайті авторитетної міжнародної організації [12].

У 2019–2021 рр. відбувався інтерактивний інформаційно-просвітницький проєкт #ЖивіПисьменники. Його ініціатори – Український інститут книги та проєкт підтримки дитячого читання «VagaBooka, простір української дитячої книги». Мета проєкту – популяризація читання сучасної літератури серед дітей та підлітків. У січні 2021 р. в соціальних мережах «Фейсбук» та «Інстаграм» відбулася всеукраїнська акція «#Читай_досягай» від Українського інституту книги й Міністерства культури та інформаційної політики України за участі українських урядовців, громадських і культурних діячів.

Для прикладу пропонуємо перелік декількох проєктів, реалізованих у бібліотеках України протягом останніх років.

– **Національна бібліотека України для дітей:** «Краща література юним читачам» (скорочено – КЛЮЧ)²⁶, «Почитайко»²⁷, «Фан-клуб читача»²⁸, «Візок добрих казок»²⁹, «Читання – справа сімейна»³⁰;

²⁶ КЛЮЧ: Краща Література Юним Читачам URL: <https://chl.kiev.ua/Default.aspx?id=5516>

²⁷ Почитайко. URL: <https://chl.kiev.ua/pub/Home/Index>

²⁸ Онлайн-проєкт «Фан-клуб читача». URL: <http://www.chl.kiev.ua/Default.aspx?id=9307>

²⁹ Онлайн-проєкт «Візок добрих казок». URL: <http://www.chl.kiev.ua/Default.aspx?id=9311>

³⁰ Читання – справа сімейна. URL: <https://chl.kiev.ua/Default.aspx?id=7137>

– **Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека імені Первочителів слов'янських Кирила і Мефодія:** «Слухай та читай: літературні саундтреки до улюблених книг»³¹;

– **Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека:** «Літня читальня»⁴⁷;

– **Рівненська обласна бібліотека для дітей:** «Через маленьку книгу – у великий світ», «Бібліотека йде до Вас», «Літературні сніданки з цікавими книгами», «Відомі рівняни читають дітям», «Книжкові вакації»³²;

– **Львівська обласна бібліотека для дітей:** «Навчально-ігрова бібліотечна програма «Літерландія»»³³, «Читання на каналі»³⁴, «QR-читальня Левенятка»³⁵, «Україна – Польща: книжковий міст»³⁶, «Люди, що читають: літературна кав'ярня»³⁷, Партнерський проєкт із Видавництвом Старого Лева «Бібліотека Малого Лева»³⁸, ««Леотека». Бібліотечна літературно-туристична ініціатива»³⁹;

– **Донецька обласна бібліотека для дітей (м. Маріуполь):** «Читай без обмежень! Читай у бібліотеці»⁴⁰;

³¹ Шевченко О. Проєкт «Слухай та читай: літературні саундтреки до улюблених книг». *Бібл. форум: історія, теорія і практика*. 2021. № 2. С. 23–25.

³² Наші проєкти. *Рівненська обласна бібліотека для дітей*: [вебсайт]. Рівне: [б. р.]. URL: <http://rdobd.com.ua/2010/08/30/doc-127/>

³³ Навчально-ігрова бібліотечна програма «Літерландія». URL: <https://lodb.org.ua/nashi-proekty/navchalno-igrova-bibliotечna-programa-literlandiya>

³⁴ Читання на каналі. URL: <https://lodb.org.ua/nashi-proekty/chytannya-na-kanapi>

³⁵ QR-читальня Левенятка. URL: <https://lodb.org.ua/nashi-proekty/qr-chytalnya-levenyatka>

³⁶ Україна – Польща: книжковий міст. URL: <https://lodb.org.ua/nashi-proekty/knyzhkovuj-mist>

³⁷ Люди, що читають: літературна кав'ярня. URL: <https://lodb.org.ua/nashi-proekty/proekty-mynulyx-rokiv/lyudy-shho-chytayut-literaturna-kavyarnya>

³⁸ Партнерський проєкт із Видавництвом Старого Лева «Бібліотека Малого Лева». URL: <https://lodb.org.ua/nashi-proekty/proekty-mynulyx-rokiv/biblioteka-malogo-leva>

³⁹ Проєкт «Леотека» Бібліотечна літературно-туристична ініціатива. URL: <https://lodb.org.ua/nashi-proekty/proekty-mynulyx-rokiv/proekt-leoteka>

⁴⁰ Козінченко Л. Бібліотека працює без канікул, або Читай без обмежень! *Б-ка у форматі Д°*: [електрон. журн.] / Нац. б-ка України для дітей, Укр. асоц. працівників б-к для дітей. Київ, 2020. № 1. С. 46–47. URL: <http://www.chl.kiev.ua/D0/Book/View/120#page/46/mode/2 up>

–**Харківська обласна бібліотека для дітей:** «Клуб книжкових презентацій», «Татова книжка»⁴¹;

–**Миколаївська обласна бібліотека для дітей ім. В. О. Лягіна:** «Трансформації дитячого читання: сучасна модель ХХІ ст.»⁴²

–**Миколаївська обласна бібліотека для юнацтва:** «СмакBook від УК», літературні стріми «Читацькі посиденьки з автором»⁴³, спільно з інтернет-радіо – «Nikvesti.fm»: літературний проєкт – аудіоподкаст «Book History»⁴⁴, спільно з Миколаївською обласною організацією Національної спілки письменників України, Миколаївським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти – обласний бібліотечно-освітній проєкт вивчення і промоції читання «Трикутник агентів змін: читацька компетенція бібліотекарів, вчителів, молоді»⁴⁵;

–**бібліотеки Херсонської області:** «Мрій! Читай! Досягай!», «Читай – і стань успішним!», міська трирічна конкурсна програма «Дитяче читання для серця і розуму», щорічний обласний Відкритий урок читання, багаторічна програма «Зустрічі без прощань», серія зустрічей з успішними людьми краю «17-а сторінка нон-стоп», літературне ралі «Парковка на хуторі біля Диканьки», літні читання «Канікули з книгою», скайп-зустрічі з дитячими письменниками України та зарубіжжя «Віртуальний ЛітПортал: від тих, хто пише, тим, хто читає» та ін.⁴⁶;

⁴¹ Трохименко Г. В. Харківська обласна бібліотека для дітей. *Українська бібліотечна енциклопедія*. Київ, 2020. URL: [https://ube.nlu.org.ua/article/Харківська обласна бібліотека для дітей](https://ube.nlu.org.ua/article/Харківська_обласна_бібліотека_для_дітей).

⁴² Романенко О. В. Миколаївська обласна бібліотека для дітей ім. В. О. Лягіна. *Українська бібліотечна енциклопедія*. Київ, 2019. URL: [https://ube.nlu.org.ua/article/Миколаївська обласна бібліотека для дітей ім. В. О. Лягіна](https://ube.nlu.org.ua/article/Миколаївська_обласна_бібліотека_для_дітей_ім._В._О._Лягіна).

⁴³ Дегустємо літературу з новим проєктом. URL: <https://moba.net.ua/>

⁴⁴ Бібліотечні методи промоції читання : метод. рек. / Миколаїв. обл. б-ка для юнацтва ; [уклад. І. В. Бринкіс]. Миколаїв : [МОБЮ], 2019. 23 с.

⁴⁵ Гервасьева Т. М. Обласний проєкт вивчення і промоції читання : реалізація і перспективи. *Стан та перспективи розвитку культурологічної науки* : зб. тез доп. VI Міжнар. наук.-практ. конф. / ВП «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв». Миколаїв, 2020. Ч. 1. С. 23–25. URL: http://libs.mfknuim.mk.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1649/%D0%93%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%B0%D1%81%D1%8C%D1%94%D0%B2%D0%B0_23-25.pdf?sequence=1&isAllowed=y

⁴⁶ Чернієнко Ю. М. Херсонська обласна бібліотека для дітей імені Дніпрової Чайки. *Українська бібліотечна енциклопедія*. Київ, 2018. URL: [https://ube.nlu.org.ua/article/Херсонська обласна бібліотека для дітей імені Дніпрової Чайки](https://ube.nlu.org.ua/article/Херсонська_обласна_бібліотека_для_дітей_імені_Дніпрової_Чайки).

- бібліотеки Кіровоградської області: «Читай, я буду слухати!»⁴⁷;
- Наукова бібліотека Національного університету «Львівська політехніка»: «Літературний Львів 30-х», «Політехніка читає»⁴⁸;
- бібліотека Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського: «Книга у віртуальному просторі»⁴⁹;
- бібліотеки закладів освіти Запорізької області: обласний проєкт «Книжкові скарби»⁵⁰;
- бібліотечно-інформаційний центр Білозерської загальноосвітньої школи I–III ступенів № 18 Добропільської міської ради Донецької області: «Живопис говорить віршами», «Поетична флора», «Інформаційно-консультаційний центр «Сімейний формуляр»»⁵¹;
- бібліотека Харківської ЗОШ № 159: «Книга – скарб цивілізації» [14].

У залученні дітей до читання важливою є взаємодія бібліотекаря, педагога і батьків. Як зазначає Т. Білошина, тісна співпраця з учителями та вихователями молодших класів є надзвичайно корисною і плідною: учителів це допомагає активніше залучати дітей до усвідомленого самостійного читання, навчати їх працювати з книжкою; учні за допомогою постійного читання розширюють коло своїх інтересів, у них формується шанобливе ставлення до книжки, досягнень людства. Зв'язок бібліотекаря з учителем та вихователями сприяє точнішому виявленню читацьких

⁴⁷ Калейдоскоп досвіду : дайджест публ. з досвіду роботи б-к України на сайтах, блогах, у соц. мережах. Вип. 9 / [Сум. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. Н. В. Фесенко. Суми, 2017]. 43 с. URL: <https://libsumy.com/wp-content/uploads/2017/11/Kalejdoskop-dosvidu.-Vyp.-9.pdf>

⁴⁸ Найда Л. В. Інноваційні форми популяризації художньої літератури у НТБ НУ «Львівська політехніка» *Сучасні завдання та пріоритети діяльності бібліотек вищих навчальних закладів: шлях інновацій* : матеріали наук.-практ. інтернет-конф. (Ужгород, 15–19 черв. 2020) / ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Наук. б-ка. Ужгород, 2020. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/29413>

⁴⁹ Хміль-Чуприна В. В. Формування читацької компетенції і культури у студентської молоді в проєкті «Книга у віртуальному просторі». *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2019. № 4. С. 109–116.

⁵⁰ Обласний проєкт «Книжкові скарби». URL: https://zoippo.net.ua/zapowiki/index.php/Обласний_проєкт_»Книжкові_скарби»#.D0.90.D0.BD.D0.B4.D1.96.D1.94.D0.B2.D1.81.D1.8.C.D0.BA.D0.B0_.D0.95.D0.BC.D0.BC.D0.B0

⁵¹ Філіппенко О. Б. Промоція читання: сучасні підходи і можливості / Всеукр. конкурс «Шкільна бібліотека – 2020». *Шкільна бібліотека. Всеукраїнський конкурс*. Київ, 2020. URL: <https://drive.google.com/file/d/1eAqV-LS9jjhmoUEBGE9Nk0v0UKFnNO7/view>

інтересів, тіснішому контакту з дітьми для подальшої індивідуальної роботи, уможливує спільне проведення масових заходів [2, с. 3]. Цікавим є досвід співпраці шкільних бібліотекарів та педагогів, висвітлений у роботах учасників конкурсу «Шкільна бібліотека» різних років.

Основними напрямками роботи з батьками юних читачів є вивчення ролі сім'ї у читанні дитини. Батьки мають знати захоплення своїх дітей, допомагати їм у роботі з книжкою, бути взірцем високої культури в цілому й читанні зокрема [2, с. 3]. Бібліотекарка спеціальної ЗОШ-інтернату м. Вознесенська Миколаївської області Т. Білошина [2] залучає батьків до благодійної акції «Подаруй бібліотеці книгу», спілкується з батьками на батьківських зборах, надає консультації з керівництва дитячим читанням, пропонує батькам анкети на теми «Домашня бібліотека», «Дитина і книга». Бібліотеки Миколаївщини, що обслуговують дітей, у своїй роботі приділяють багато уваги створенню платформи для родинного читання, спілкування та відпочинку. 2018 рік в їхньому регіоні було умовно оголошено Роком сімейного читання на Миколаївщині. Інформацію про проведені заходи в його межах висвітлено в публікації Т. Нахової і К. Власенко [10].

Говорячи про співпрацю, не можна не згадати читацькі об'єднання й клуби, що діють при бібліотеках і зорієнтовані на популяризацію читання. Зокрема, при Національній бібліотеці України для дітей успішно функціонують читацькі об'єднання «МАГІЯ слова» та «Територія казково-розважального читання «Непосидам, пустунам, фантазерам-малюкам»»; у Львівській обласній бібліотеці для дітей – студія дитячої ілюстрації «Мальована книга», клуб любителів голосного читання «Читання з радістю»; у Полтавській обласній бібліотеці для юнацтва ім. Олеса Гончара – клуб анонімних книголюбів, у бібліотечно-інформаційному центрі Білозерської ЗОШ I–III ступенів № 18 Добропільської міської ради Донецької області діє клуб «Книголюб»; на базі бібліотеки Капітанівської загальноосвітньої школи I–III ступенів Новомиргородської районної ради Кіровоградської області для учнів 2–4 класів – літературний клуб «Читайлики»; у м. Миколаєві при бібліотеці-філії № 2 функціонує клуб сімейного читання «Бабусина казка», при бібліотеці-філії № 10 – гурток «Субота – час читання вголос», при бібліотеці-філії № 16 – театр книги «Вогник», гурток «Книжкова лікарня»; у м. Білій Церкві при центральній бібліотеці для дітей працює Кімната казок, літературна студія «Рожевий ранок» тощо.

У Національній бібліотеці України для дітей впевнені, що досягнути ефективності в популяризації книги й читання можна, застосовуючи різні форми, способи, а також мистецтво викладення документів для кращого

показу та ефективного використання. У підготовленій її фахівцями консультації «Мерчандайзинг у бібліотеці, або Як полегшити вибір книги читачу» [9] надано рекомендації щодо спрямування бібліотекарів у русло найефективнішого популяризування ресурсів книгозбірень, у тому числі з використанням сучасних методів реклами, які існують у світовій бібліотечній практиці. Мерчандайзинг – це наука впливати на підсвідомість без використання слів, створювати комфортне тло процесу вибору в будь-якому місці. Мерчандайзинг передбачає не лише продуману систему викладення, а й розрахунок і побудову оптимальної схеми руху потоку людей, вивчення цільових груп, чинників, що впливають на їх поведінку, методи управління сприйняттям відвідувачів. Його цілі: зацікавити відвідувача, повідомити максимум корисної та достовірної інформації, вплинути на рішення взяти документи, сформувані потребу або звичку відвідувати бібліотеку, створити комфортне отримання інформації, залишити приємне враження і задоволення від відвідування.

Для того, щоб книжки постійно були в полі зору дітей, у класах доцільно створювати власні бібліотечки, укомплектовані особистими книжками учнів. При цьому вчителі можуть заохочувати дітей до ведення анотованого каталогу цієї бібліотечки. Слід також організувати методичні куточки для батьків із порадами щодо дитячого й сімейного читання.

Висновки дослідження. Бібліотеки України беруть активну участь у просуванні книжки й читання. Головна мета підтримки читання – поширення серед громадськості, насамперед дітей і молоді, позитивної думки про нього. Застосування бібліотеками різних методів роботи в цьому напрямі, а також взаємодія бібліотекаря, педагога і батьків сприяють активізації читацької діяльності дітей. Методи й форми промоції книжки за останні кілька років істотно змінилися, адже сучасна молода людина насамперед є споживачем комп'ютерних продуктів, особистістю, орієнтованою швидше на сприйняття віртуальної, а не вербальної інформації. Вона краще сприймає інформацію, яку подають яскраво, динамічно, стисло, тому головне завдання для бібліотекарів – привернути увагу, викликати емоційну реакцію, бажання взяти книжку в руки.

Кожен фахівець обирає для себе найкраще, те, що можна організувати в умовах конкретної бібліотеки. Новітні технології, презентації на мультимедійній дошці допоможуть краще і якісніше провести масовий захід. А запорука успіху бібліотечної роботи – творчість, любов до книги й читача [1, с. 20]. Активність у виховних заходах, самостійність у доборі книжок для читання, бажання читати їх у вільний час є показниками сформованої читацької самостійності учнів.

Список бібліографічних посилань

1. Бібліотечні форми і методи роботи з читачами різних вікових категорій : метод.-практ. матеріали / Київ. обл. б-ка для дітей ; [уклад.: О. М. Литвин, Л. П. Соляник ; наук. ред. та відп. за вип. М. П. Зніщенко]. Київ : [КОБДД], 2015. 22 с. (Серія «В практику роботи бібліотек»). URL: https://child-library.kiev.ua/files/KOBDD_bibl_formi.pdf
2. Білошина Т. В. Взаємодія бібліотекаря, педагога і батьків у залученні дітей до читання. *Шк. бібліотекар*. 2018. № 6. С. 2–4.
3. Варданян М. В. Буктрейлер як засіб підвищення читацької активності майбутніх учителів початкової школи у навчанні дитячої літератури. *Інформ. технології і засоби навчання* : електрон. наук. фах. вид. 2018. Т. 64, № 2. С. 39–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2018_64_2_6
4. 10 причин, чому потрібно читати вголос дорослим дітям. *ВОКМЕЛ* : [інтернет-журн.] / [Ріган МакМахон]. *Громад. орг. «Культурна ініціатива «БУКМОЛЬ»»*. 2017. 11 лип. URL: <https://bokmal.com.ua/life/chomu-potribno-chytaty-vholos-doroslym-ditiam/>
5. Дитина і книга: погляд крізь призму часу : бібліогр. огляд вид. із фондів Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд. А. І. Рубан ; наук. консультант Л. М. Заліток ; наук. ред. П. І. Рогова]. Київ, 2013. 108 с. (Серія «На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек» ; вип. 8). URL: http://dnrb.gov.ua/wp-content/uploads/2016/01/Dytyna_i_knyga.pdf
6. Для чого читати вголос? : консультація / Нац. б-ка України для дітей ; [авт.-уклад. Н. І. Безручко ; літ. ред. О. А. Кадькаленко ; відп. за вип. А. І. Гордієнко]. Київ, 2015. 23 с. (Бібліотечний формат для дітей – нова якість в новому столітті).
7. Кодлюк Я., Янченко О. Робота з підручником на уроках у початковій школі : посіб. для вчителя початк. шк. Київ : Наш час, 2009. 102, [1] с.
8. Компаній О. В. Формування читацьких інтересів молодших школярів у теорії та практиці навчання. *Пед. альманах*. 2013. Вип. 19. С. 65–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2013_19_12
9. Мерчандайзинг у бібліотеці, або Як полегшити вибір книги читачу : консультація / Нац. б-ка України для дітей ; [авт.-уклад. Н. І. Безручко]. Київ, 2015. 19 с. (Бібліотечний формат для дітей – нова якість в новому столітті).
10. Нахова Т., Власенко К. Сімейне читання у бібліотеці: перезавантаження по-миколаївськи. *Б-ка у форматі Д°* : електрон. журн.] / Нац. б-ка

України для дітей, Укр. асоц. працівників б-к для дітей. 2019. № 2. С. 35–37. URL: <http://www.chl.kiev.ua/D0/Book/View/117#page/35/mode/1> up

11. Нгуен Л. В. Проектні технології в роботі шкільної бібліотеки. *Джерело пед. інновацій: інформ. технології в б-ці загальноосвіт. навч. закл.* 2015. Вип. 1 (9). С. 65–74.

12. Обласну бібліотечну акцію на підтримку дитячого читання відзначено на міжнародному рівні / [Херсон. обл. рада]. *Херсонщина за день* : [інтернет-видання]. 2020. 12 трав. URL: <http://khor.gov.ua/2020/05/12/20854/>

13. Піманкіна О. В., Каптан Т. М. Метод сторітеллінгу в освітньому процесі школи. *Шк. бібліотекар.* 2018. № 10. С. 2–7.

14. Пономаренко Т. А. Формування в молодших школярів першооснов читацької самостійності в процесі роботи з дитячою книжкою. *Тавр. вісн. освіти.* 2017. № 3. С. 243–251. URL: https://drive.google.com/file/d/0B3AWUScdBCMFbF9jX1dvam5ucW8/view?resourcekey=0-a90F18cPV2V57iPz_53-7g

15. Савченко О. Методика роботи з ілюстративним матеріалом на уроках літературного читання. *Початк. шк.* 2016. № 12. С. 4–10.

16. Спільне читання: чому потрібно читати вголос дітям? / підгот. О. Білик. *Бібл. планета.* 2021. № 1. С. 26–28.

17. Стратегія розвитку читання на 2021–2025 роки «Читання як життєва стратегія» : проєкт. *Міністерство культури та інформполітики України* : [офіц. вебпортал]. Київ, 2021. URL: <https://mkip.gov.ua/files/pdf/СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЧИТАННЯ.pdf>

18. 365 казок на ніч: зірки озвучили безкоштовні аудіоказки українською. *Гречка* : [інформ. портал Кіровоградщини : вебсайт]. 2020. 20 груд. URL: <https://gre4ka.info/suspilstvo/62231-365-kazok-na-nich-zirky-ozvuchyly-bezkoshtovni-audiokazky-ukrainskoiu>

19. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. 3-тє вид., стер. Київ : Академ-видав, 2009. 559 с. (Серія «Альма-матер»).

20. Шевченко О. Популяризація читання з використанням мистецтва фотографування. *Бібл. форум: історія, теорія і практика.* 2021. № 1. С. 27–30.

References

1. Lytvyn, O. M., Solianyk, L. P. (2015). Bibliotechni formy i metody roboty z chytachamy riznykh vikovykh katehorii: metodyko-praktychni materialy [Forms and methods of library work with users of different age categories]. M. P. Znishchenko (Ed.). Kyiv [in Ukrainian]. Retrieved from https://child-library.kiev.ua/files/KOBDD_bibl_formi.pdf

2. Biloshyna, T. V. (2018). Vzaiemodiia bibliotekaria, pedahoha i batkiv u zaluchenni ditei do chytannia [Interaction of librarians, teachers, and parents in encouraging children to read]. *Shkilnyi bibliotekar – School Librarian*, 6, 2-4 [in Ukrainian].

3. Vardanian, M. V. (2018). Buktreiler yak zasib pidvyshchennia chytatskoi aktyvnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovoï shkoly u navchanni dytiachoi literatury [Booktrailer as a tool to increase reader activity of future primary school teachers, while learning children's literature]. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia – Information Technologies and Teaching Aids*, 64(2), 39-47 [in Ukrainian]. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2018_64_2_6

4. McMahan, R. (2017, July 11). 10 prychn, chomu potribno chytaty vholos doroslym ditiam [10 reasons you should read aloud to big kids, too]. *BOKMEL* [in Ukrainian]. Retrieved from <https://bokmal.com.ua/life/chomu-potribno-chytaty-vholos-doroslym-ditiam>

5. Ruban, A. I. (Comp.) (2013). Dytyna i knyha: pohliad kriz pryzmu chasu: bibliohrafichnyi ohliad vydan iz fondiv Derzhavnoi naukovo-pedahohichnoi biblioteki Ukrainy im. V. O. Sukhomlynskoho (Seriiia «Na dopomohu profesiinii samoosviti pratsivnykiv osvitiianskykh bibliotek»; vyp. 8) [A child and a book: a look through the prism of time]. P. I. Rohova (Ed.). Kyiv [in Ukrainian]. Retrieved from http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2016/01/Dytyna_i_knyga.pdf

6. Bezruchko, N. I. (2015). Dlia choho chytaty vholos?: konsultatsiia [Why one should read aloud?]. O. A. Kadkalenko (Ed.). Kyiv [in Ukrainian].

7. Kodliuk, Ya., Yanchenko, O. (2009). Robota z pidruchnykom na urokakh u pochatkovii shkoli: posibnyk dlia vchytelia pochatkovoï shkoly [Work with textbook in primary school lessons]. Kyiv: Nash chas [in Ukrainian].

8. Kompanii, O. V. (2013). Formuvannia chytatskykh interesiv molodshykh shkoliariv u teorii ta praktytsi navchannia [Formation of the junior pupils' reading interests in theory and practice]. *Pedahohichnyi almanakh – Pedagogical Almanac*, 19, 65-71 [in Ukrainian]. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2013_19_12

9. Bezruchko, N. I. (2015). Merchandaizynh u bibliotetsi, abo Yak polehshyty vybir knyhy chytachu: konsultatsiia [Merchandising in a library, or How to make the choice of books easier for user]. O. A. Kadkalenko (Ed.). Kyiv [in Ukrainian].

10. Nakhova, T., Vlasenko, K. (2019). Simeine chytannia u bibliotetsi: Perezavantazhennia po-mykolaivsky [Family reading in a library: reloading in the Mykolayiv way]. *Biblioteka u formati D° – Library in D° Format*, 2, 35-37 [in Ukrainian]. Retrieved from <http://www.chl.kiev.ua/D0/Book/View/117#page/35/mode/1> up

11. Nhuen, L. V. (2015). Proektni tekhnolohii v roboti shkilnoi biblioteki [Project technologies in the work of school library]. *Dzherelo pedahohichnykh innovatsii: informatsiini tekhnolohii v bibliotetsi zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu – The Source of Pedagogical Innovations: Information Technologies in the Library of a Secondary School, 1(9)*, 65-74 [in Ukrainian].

12. Oblasnu biblioteknu aktsiiu na pidtrymku dytiachoho chytannia vidznacheno na mizhnarodnomu rivni [The regional library action in support of children's reading is recognised at the international level]. (2020, May 12). *Khersonshchyna za den – Kherson Region in a Day* [in Ukrainian]. Retrieved from <http://khor.gov.ua/2020/05/12/20854>

13. Pimankina, O. V., Kaptan, T. M. (2018). Metod storitellinhu v osvithnomu protsesi shkoly [The storytelling method in school education process]. *Shkilnyi bibliotekar – School Librarian, 10*, 2-7 [in Ukrainian].

14. Ponomarenko, T. A. (2017). Formuvannia v molodshykh shkoliariv pershoosnov chytatskoi samostiinosti v protsesi roboty z dytiachoiu knyzhkoiu [Formation of the first principles of readability by the junior pupils in the process of work with children's books]. *Tavriiskyi visnyk osvity – Tavriiskyi Herald of Education, 3*, 243–251 [in Ukrainian]. Retrieved from https://drive.google.com/file/d/0B3AWUScdBCMFbF9jX1dvam5ucW8/view?resourcekey=0-a90F18cPV2VS7iPz_53-7g

15. Savchenko, O. (2016). Metodyka roboty z iliustratyvnyim materialom na urokakh literaturnoho chytannia [Methods of work with illustrative materials in literature reading classes]. *Pochatkova shkola – Elementary School, 12*, 4-10 [in Ukrainian].

16. Bilyk, O. (2021). Spilne chytannia: chomu potribno chytaty vholos ditiam? [Collective reading: why should we read aloud to children?]. *Bibliotekna planeta – Library Planet, 1*, 26-28 [in Ukrainian].

17. Ministerstvo kultury ta informatsiinoi polityky Ukrainy. (2021). Stratehiiia rozvytku chytannia na 2021-2025 roky “Chytannia yak zhyttieva stratehiiia”: proiekt [Reading strategy for 2021-2025 “Reading as a life strategy”]. [in Ukrainian]. Retrieved April 5, 2022, from <https://mkip.gov.ua/files/pdf/СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЧИТАННЯ.pdf>

18. 365 kazok na nich: zirky ozvuchyly bezkoshtovni audiokazky ukrainskoiu (2020, December 20) [365 bedtime stories: celebrities gratuitously voiced audio tales in Ukrainian]. *Hrechka – Buckwheat* [in Ukrainian]. Retrieved from <https://gre4ka.info/suspilstvo/62231-365-kazok-na-nich-zirky-ozvuchyly-bezkoshtovni-audiokazky-ukrainskoiu>

19. Fitsula, M. M. (3rd ed.). (2009). Pedahohika: navchalnyi posibnyk [Pedagogy]. Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].

20. Shevchenko, O. (2021). Populiaryzatsiia chytannia z vykorystanniam mystetstva fotohrafuvannia [Promotion of reading using the art of photography]. *Bibliotechnyi forum: istoriia, teoriia i praktyka – Library Forum: History, Theory, Practice, 1*, 27-30 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 18.10.2023.

Alla Ruban,

Junior Researcher,

V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine

9 M. Berlinskyi St., Kyiv 04060, Ukraine

e-mail: metodist22@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4328-2928>

**Methods of Reading Support and Development:
Experience of Ukrainian Libraries**

This article based on the recent years publications, shows the variety of modern methods of promoting books and reading, which the librarians implement in their activities.

It is noted that the promotion of reading – promotion of children’s reading and high-quality books for children are one of the key factors in society development. Most often, activities and projects related to the promotion of reading are implemented by libraries, public organisations, and foundations. The main goal of support for reading is to promote positive attitude on reading among the public, especially children and young people.

The focus is on the fact that the methods and forms of book promotion have changed dramatically over the past few years, since modern young people are primarily consumers of computer products, individuals more focused on receiving virtual rather than verbal information. They are more receptive to information presented vividly, dynamically, and in a flexible way, so librarians are actively searching for non-standard forms, using new ideas in their traditional work.

Verbal (narration, explanation, conversation, voice-over reading, observation, lecture, self-study with a book), visual (illustration, demonstration, self-study) and practical (exercises, practical, graphical, research work) methods which are used in the formation of schoolchildren’s reading interests, are stressed. It is noted that among practical methods, the method of projects occupies a special place. For example, a list of some projects implemented in the libraries of Ukraine in recent years is presented. It is noted that the interaction of librarians, schoolteachers, and parents is important in getting children involved in reading. A list of reading associations and clubs focused on the promotion of reading in libraries is made.

It is noted that the prerequisite for effective popularisation of reading is the librarian’s

ability to talk about the book in an accessible and interesting way to the reader of any age category.

Keywords: reading, libraries, reading promotion, reader's interest, reading support methods, voice reading, project activities, interaction, family reading.